

O pravopisju v slovenski ljudski šoli.

(Spisal Janko Leban.)

(Dalje.)

3. šolsko leto.

1. Vejica, izpuščaj, vprašaj, klicaj. Če vprašaj in klicaj sklepata stavkovo misel, se piše tudi za njima z veliko začetno črko.

2. O razločni izreki in pisavi samoglasnikov *a* in *o*. N. pr. okó (ne: akú); gospod (ne: hasput); voda (ne: uada ali uoda); toča (ne: tuča); okno (ne: vokno ali uakno); osa (ne: vosa ali celo uasa).

3. O razločni izreki in pisavi samoglasnika *i*. N. pr. igla (ne: jigla ali jegla); igra (ne: jigra ali jegra) i. t. d.

4. O razločni izreki in pisavi samoglasnika *u*. N. pr. usta (ne: vusta); um (ne: vum) i. t. d.

5. O razločni izreki in pisavi samoglasnika *e*, in sicer:

a) s čistim glasom je v besedah: berem, pletem i. t. d.

b) svét (ne: svejt, svajt ali sviet); mesto (ne: mejsto ali majstu).

c) *E* se na dolgo izgovarja v besedah peta, leča, sveča i. t. d.

6. V končnicah *ec, ec, ek, el, em, en, er, sen, sem, et, ev, zen* — se izgovarja *e* nekako zamolklo, a pisati se mora.

Na take in enake narekovalne vaje se mora učitelj seveda pripravljati ter sestavljati stavke, v katerih se nahajajo navedene besede.

7. Enozložne besede se ne razlogujejo, a mnogozložnice se razlogujejo po zlogih kakor se izgovarjajo.

8. Z veliko začetno črko pišemo lastna imena.

O p o m n j a. V tem šolskem letu povemo lahko nekaj več o ločilih v obče. To se zgodi n. pr. tako-le:

V z g l e d u, ki ga zapišemo na tablo, dotična ločila posebno debelo zaznamujemo.

Bog je vsegamogočen, zakaj lahko vse naredi. On je rekel: Nastani svet! In nebo in zemlja; sonce in druge zvezde; rastline, živali in ljudje (vsa svetovna bitja) so nastala. — Ni li torej Bog vsegamogočen?

Pouk. Govoreč se z glasom tu in tam ustavljam pri kaki besedi v stavkih.

Pisoč zaznamujemo te odmore z ločili. Ločila so:

. pika, ; podpičje (ker je pod piko vejica), , vejica, : dvopičje (ker sta dve piki druga nad drugo), ? vprašaj (znamenje vprašanja), — pomisljaj (znamenje, da naj pomislimo o prečitanem stavku), ( ) oklepaj, (ki oklepa eno ali več besed, dodanih v pojasnilo.)

Toliko bi smeli povedati že v tem šolskem letu. Kaj več pa pride pri obravnavi posameznih ločil v nadaljnjih šolskih letih.

4. šolsko leto.

1. Dvopičje in narekovaj.

2. Z veliko začetno črko pišemo nadalje:

a) za dvopičjem, kadar svoje ali besede koga drugega neizpremenjene zapišemo. Ob takih slučajih se rabi vrhu dvopičja tudi narekovaj („“).

b) V začetku vsake vrstice v pesmih.

3. Kdaj se *l* izgovarja kot *v* ali *u*? Kdor dvomi, kdaj bi pisal: *l*, *v* ali *u*, podaljšaj besedo ter pomisli, kako bi rekel, če bi jih več bilo (množina). Tedaj se ti pokaže prava pisava. N. pr. Deček se je učil (ne: učiv ali učiu), ker, če bi jih bilo več, bi dejali: Dečki so se učili (ne:

učivi ali učiai). To je ozka cev (ne: ceu), ker, če bi jih več bilo, bi dejali: To so ozke cevi.

4. Če ne veš, kateri tihnik zapisati koncem besede, jo podaljšaj, in pokaže se ti prava pisava. N. pr. Mož — moža; Janez — Janeza.

5. Razločno čitati in pisati besede, ki se pričenjajo ali okončujejo z *d, t, b, p*.

6. Razločno čitati in pisati besede, ki se začenjajo ali okončujejo z *g, h, k, s, z, š, ž*.

7. Čitati in pisati besede z *lj, nj, šč*. (Posebno na Kranjskem treba to točko dobro predelovati, ker govore in pišejo: skušnava, nam. skušnjava i. t. d.)

8. *Lj, nj, šč* se ne ločijo (razlogujejo); torej Begunje (ne: Begun-je).

9. Enako ali podobno se glaseče besede; n. pr. gos, kos; rega, reka; grom, hrom; Bog, bok; bere, pere itd. (Glej izvrstno vajo v tem obziru v § 32. Končnikove slovnice!)

10. Dva različna samoglasnika se ne družita v enem zlogu; zato se piše: rokav — ne: rokau. (Tudi ne gledé na že omenjeno podaljšanje besed). Zato pišemo tudi v tujih imenih *au, ei, eu* z *av, ej, ev*; n. pr. Evgenij, Avrelij, Avgust.

(Konec prih.)

Književnost in umetnost.

Cesar Francišek Jožef I. Tvrška Mikoláš Lehmann, c. a. kr. dvorní umělecký závod a stálá vystava maleb v Praze, Ferdinandova třída č. 11 nové — je izdala povodom cesarjevega zlatega jubileja krasne cesarjeve podobe, slikane na platnu. Doprna podoba cesarjeva v toison-ornatu zlatega runa, 51 × 39 cm velika, velja 60 kr., z zlatim okvirom 3:50 gld. in s kronskim nastavkom na okviru pa 2:50 gld. več. V enaki velikosti in za enako ceno se dobi tudi podoba cesarjeva v maršalski uniformi. Podoba cesarice se dobi tudi za to ceno — 76 × 63 cm velike podobe cesarja in cesarice se dobe po 8 gld. in nadvojvode Albrehta pa po 3 gld., z zlatim okvirom približno 6—8 gld. več. — 68 × 55 cm velike podobe cesarja, cesarice in cesarične-vdove Štefanije se dobe brez okvira po 1:50 gld. — 104 × 73 cm velike jubilejne cesarjeve podobe se dobe po 15 gld. brez okvira, z okvirom pa po 26 gld.

Kristus na Oljski gori. G. Mikoláš Lehmann bo izdal te dni krasno 100 × 74 cm veliko sliko, predstavljajočo Spasitelja na Oljski gori, ko kleče moli: „Oče, ako je mogoče, naj gre ta kelih trpljenja od mene, pa ne moja, ampak tvoja volja naj se zgodi.“

Štirideset napevov za šolske pesmi v Koprivnik-Majcenovi „Začetnici“. Na svetlo dal Anton Kosi, učitelj v Središču. Cena 25 kr. s poštnino vred. V založbi izdajateljjevi. Lično knjižico toplo priporočamo učiteljem, ki rabijo Koprivnik-Majcenovo „Začetnico“.

Zabavnih listov za slovensko mladino I. zvezek izide za nekoliko dni. Prvi zvezek poda naši mladini povest „Pri stricu“, spisal Ivo Trošt. S tem opozarjamo slovensko učiteljstvo na to književno podjetje.

Naši dopisi.

Iz radovljiškega okraja. (Poročilo občnega zborovanja učiteljskega društva za radovljiški okraj v Lescah, dne 14. mal. travna 1898.) Po običajnem pozdravu gosp. predsednika A. Grčarja, kateri se spominja tudi prerano umrlega tovariša A. Triplata, pojasnjuje g. blagajnik J. Ažman račun, iz katerega se razvidi, da ima društvo razen inventarja 30:10 gld. denarja.

Na to predava g. L. Stiasny: „Po regulaciji učiteljskih plač.“ Da si je priborilo učiteljstvo v zadnjem času toliko ugleda, je to zasluga naše stanovske zavesti in marljivosti. Regulacija učiteljskih plač ima več pomena v moralnem oziru, zakaj z osebnim statusom bode jenjalo sramotno „pritiskanje kljuk“. Sloga se bode ojačila, zakaj enako delo bo dobilo enako plačilo. Sedaj se bo šele dosegla ista stalnost učiteljev, ki edina pospešuje uspešno učiteljevo delovanje ter tesno združevanje učitelja s krajem in z ljudstvom.

Besede, ki so jih govorili poslanci raznih strank in zastopniki vlade, so pričale, da so bili prešinjeni globoke naklonjenosti do ljudskega šolstva in kranjskega učiteljstva. Razvidno je, da smemo učitelji z letošnjim deželnim zborom zadovoljni biti, a tudi učiteljice, zakaj njih stališče na Kranjskem prekosi ono sosednih dežel. Učiteljice so si priborile z vestnim izpolnovanjem svojih dolžnosti ugled. Da se žensko vprašanje pri nas tako razvija, se moramo le veseliti, ker v povzdigo kulturne stopinje našega naroda je izobrazena ženska važen faktor.

Regulacijo učiteljskih plač je doseglo „Slov. učit. društvo“ in njega glasilo „Učit. Tovariš“, v prvi vrsti osebni status. A to ni bilo delo par tednov, ampak vztrajno delo mnogih let. Res ponosni smemo biti na tako izredno delavni odbor.

Ako bi ostal krajevni sistem, bi se zboljšale plače učiteljicam le minimalno, največim le 50 gld. Ker je „Slov. učit. društvo“ doseglo osebni status, je razvidno iz tega, da ni mislilo učiteljic prikrajševati, kakor se je domnevalo, in prav lahko se doseže sporazumljenje. Zadnji boj je bil hud, obstrukcija učiteljic prav brezpomembna, a v zadnjem času so se njihovi nazori ublažili.

V našem okraju ni prišlo dosedaj do kekega prepira. Po regulaciji učiteljskih plač nam je dolžnost, da se zopet popolnoma složimo, zedinimo, da zamoremo častno nastopati tudi izven šole. Vsled tega navdušuje zbrane k slogi.

V proslavo 50letnice presvetlega cesarja priredi naše učiteljsko društvo dne 19. listopada t. l. učiteljski koncert v Radovljici. Natančneje se sklene na prihodnjem zborovanju. V odbor so bili voljeni: A. Grčar, predsednik; V. Zavrl, podpredsednik; L. Stiasny, tajnik, J. Ažman, blagajnik; Fr. Rus, pevovodja; E. Oman, odbornica. Radi slavnosti pomnožen odbor: Fr. Vovkova, J. Pijanecki in Ig. Rozman. Sklene se, da društvo pristopi k „šolskemu muzeju“. Za delegate k prihodnjemu zborovanju „Zaveze učit. društev“ se zvolijo: A. Grčar, L. Stiasny, J. Korošec, A. Okorn in K. Droll.

Društveni instrumenti pa se naj prodajo, ker se več ne rabijo. Predlog, naj se slovenskemu učiteljskemu društvu izreče zahvala za krepko potezanje o priliki regulacije učiteljskih plač, je sprejet soglasno. Prihodnje zborovanje bo v Mošnjah 1. četrtek rožnika meseca. Na dnevnem redu bo: 1.) Pogovor o koncertu; poročajo Rus, Rozman in Pianec. 2.) O nagrobnem spomeniku umrlemu tovarišu A. Triplatu; poročata gg. Ažman in Medić. Sproži se tudi vprašanje o „Popotnikovem koledarju za slovenske učitelje.“ Ker je pričel g. tiskar Šeber v Postojini izdajati imenik učiteljev in šol na Kranjskem, naj ga popolni za vse slovenske učitelje in šole, pa tudi zaznamek učencev, vrtov itd. je dobro došel učiteljem. Če pa ne misli g. Šeber popolnega koledarja izdajati, je bolje za nas učitelje, da opusti konkuriranje z goriško tiskarnico, oziroma z g. Gabršekom.

Jos. Korošec.

Vestnik.

Učiteljski konvikt: G. Ferdo Wigele, učitelj v Starem trgu pri Ložu, je nabral velikonočni ponedeljek pri zaroki gospice Vikice Pečetove na knj. kr. podr. št. 305. 24 K. Živela mlada zaročenca, živele vrle darovavke in darovavci! G. Frančišek Verbič, učitelj v Slavini, 20 K na knj. kr. podr. št. 162. G. J. Stupica, učitelj v Draž-

gošah, 16 K in sicer 10 K kot zahvalo za oproščenje vojaščine, 6 K pa nabral na velikonočnem obedu pri prijatelju J. Armiču v Sorici.

Slovenski šolski muzej: Učiteljsko društvo radovljiškega okraja je plačalo 10 gld.

Srebrna poroka princezinje Gizele. Dne 20. mal. travna so slavili v Monakovem ter na vseh evropskih dvorih srebrno poroko najstarejše hčere našega cesarja, princezinje Gizele in bavarskega princa Leopolda. „Mala princezinja“, kakor jo je imenoval narod, je bila v svojih otroških in dekliških letih jako skromna ter velika nasprotnica vsakemu nakitju. Niti rokavic ni hotela nositi, da se je morala njena komornica zateči k laži, češ, da ji dvorska straža ne bode izkazala dolžne časti, ako ne obleče rokavic. Zato je tudi vedno stegala svoje ročice proti straži, kadar je šla preko dvora, da vidi, da ni brez rokavic. Najbolj vesela je bila mala princezinja v obiteljskem krogu. Svoje roditelje je obiskovala dvakrat na dan ter jim rada pripovedovala o veliki bedi, v kateri žive siromaki. Poleti je rada hodila daleč na izprehod, pozimi pa je pletla volnene robce in čepice za dobrodelna društva. Napram svojim služabnikom je bila princezinja Gizele jako blaga, tuje pregreške je sodila zelo milo. Leta 1872. je bila uvedena v društveno življenje. V svoji beli opravi je bila nad vse dražestna. Še isto leto je došel na budapeštanski dvor princ Leopold, kateri se je v lepo princezinjo zaljubil, in še isto leto sta se zaročila. Princezinja Gizele je v svojem zakonu jako srečna ter ima štiri otroke. Dve hčeri sta že omoženi, sina pa štejeta po 18 in 15 let. Cesar Franc Josip I. se je mudil več dni v Monakovem pri svoji hčeri. Monakovčani so mu prirejali simpatične ovacije.

Imenovanje. Učitelj na državni deški ljudski šoli v Trstu, gosp. Jos. Lavrenčič, je imenovan okrajnim šolskim nadzornikom za tržaško okolico.

Razpis učiteljskih služeb. V tem okraju se razpisujejo sledeče službe: 1. Nadučitelja-voditelja dvorazrednice v Batujah, 2. učitelja-voditelja enorazrednic v Gaberjah pri Sovodnjah, Plaveh in Vedrijanu, 3. potovalnega učitelja za Srednje-Kambrežko, 4. učiteljic v Ajdovščini, Kalu, Lokavci in Črnicah.

Vse službe so 3. plačilne vrste z dohodki, določenimi v šolskih postavah 10. sušca 1870. in 15. vinotoka 1896. Potovalen učitelj dobiva še 100 gld. potnine.

Prosivci naj vložijo prošnje s izpričevali učit. sposobnosti najdalje do 4. rožnika 1898. pri c. kr. okrajnem šolskem svetu v Gorici.

V Gorici, 12. mal. travna 1898. C. kr. okrajni šolski svet.

Kaznovalni stol. Neki Yankee je izumil stol, kateri s pomočjo elektrike sam tepe vsakogar, kdor sede nanj. Tak stol baje že uporabljajo na neki šoli v Kolaradu, kjer so spočetka te nove vpeljave celo sicer pridni otroci nagajali, da poskusijo to novo, originalno napravo, katera neki zdravju ni prav nič škodljiva.

Viško-glinška čitalnica priredi dne 1. vel. travna t. l. na Glincah v prostorih g. J. Travnica veselico, katere čisti dohodek je namenjen učiteljskemu konviktu. Začetek veselice ob 6^{1/2} uri zvečer.

Deželni odbor kranjski je imenoval zastopnikom v c. kr. okr. šol. svetu kamniškem g. pl. Garzarollija, c. kr. okr. sodnika v Kamniku.

Jubilejno leto. Letošnje leto 1898. je jubilejno leto. V tem letu slavimo namreč 700 letni spomin kronanja Přemysla II. za dednega kralja češkega, 550 letni spomin ustanovitve pražke univerze, 100 letni spomin rojstva Palackeega, 70 letni spomin rojstva Leva Nikolajeviča Tolstega, 50 letnico presvetlega cesarja Frančiška Jožefa I., 50 letni spomin leta 1848. in 50 letnico, kar je odpravljena tlaka.

Jos. Korošec.

Šlezjska specialiteta. Okrajni šolski svet v Fryštatu razpisuje za enorazredno javno šolo v občini Vrbici mesto učitelja. V tej uradni izjavi se pravi, ker ima šola nemški poučni jezik, se mora v češki jezik prestavljati.